

Correctievoorschrift VWO

2009

afnametijdstip 1

culturele en kunstzinnige vormgeving 2

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de *Regeling beoordeling centraal examen* vastgesteld (CEVO-02-806 van 17 juni 2002 en bekendgemaakt in Uitleg Gele katern nr 18 van 31 juli 2002).

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven en het proces verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

1a De directeur kan een tweede corrector aanwijzen. In dat geval dient in dit correctievoorschrift voor "gecommitteerde" telkens te worden gelezen "tweede corrector".

Indien de directeur geen tweede corrector aanwijst zijn de betreffende bepalingen niet van toepassing.

2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces verbaal en de regels voor het bepalen van de cijfers onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.

3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door de CEVO.

4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.

5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
  - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
  - 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
  - 5 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
  - 6 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
  - 7 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
  - 8 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer die de school heeft vastgesteld.
De CEVO zal een waarde voor de normeringsterm N bekend maken, die zou hebben gegolden, als deze toets als centraal examen was afgenomen.

NB Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 70 scorepunten worden behaald.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Blok 1 Spotten met de macht

1 maximumscore 2

- Door toevoeging van spel werd de strekking van de (voor gelovigen ontoegankelijke Latijnse) tekst verduidelijkt en/of de boodschap van het verhaal verhelderd 1
- Door toevoeging van spel werd de boodschap tot leven gebracht, waardoor de gelovigen meer betrokken raakten en/of waardoor meer emotie werd opgeroepen 1

2 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De tekst is een dialoog (tussen een engel en de vrouwen die het graf bezoeken) en is daarom geschikt om dramatisch uit te beelden.
- De tekst is uit te beelden in handelingen: de figuren zoeken, vinden een leeg graf, een engel verschijnt en rapporteert een wonder.
- Er is een dramatisch conflict (het verdwenen lichaam van Christus) en/of het paasspel handelt over ingrijpende gebeurtenissen, dus er is sprake van spanning in het verhaal.

per juist antwoord 1

3 maximumscore 2

- De ezelsmis was onderdeel van de narrenfeesten die voortkwamen uit heidense tradities. De Kerk (die af wilde van heidense rituelen) probeerde zulke tradities te incorporeren om gelovigen te winnen of te behouden 1
- Door af en toe dit soort amusement toe te staan, kon de Kerk de rest van het jaar gemakkelijker gehoorzaamheid verwachten (een keer uit de band springen biedt de mogelijkheid tot ontlading) 1

Vraag	Antwoord	Scores
<p>4 maximumscore 3 drie van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Er wordt overdreven (nasaal) gezongen. – Een zanger zingt ezelsgeluiden of lachgeluiden: hi ha hi ha eleison op de (voor het kyrie gebruikelijke) gregoriaanse melodie. – Iemand zingt opzettelijk vals. – Er wordt ezelsgebalk geïmiteerd. – Tekst en melodie worden verbasterd. <p>per juist aspect</p>		1
<p>5 maximumscore 1 Het antwoord moet de volgende strekking hebben: Narren werden als zonderlinge ‘outcasts’ beschouwd die buiten de gemeenschap stonden. Ze werden getolereerd omdat ze (populair waren bij het volk, maar) niet serieus genomen hoefden te worden.</p>		
<p>6 maximumscore 2 De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De Dood danst een solo waarin hij de anderen bang maakt en opjaagt. Daarmee speelt de dans als een ‘memento mori’ in op de angst van de middeleeuwen voor de dood, die voortdurend op de loer lag (vanwege ziekte, honger, oorlogen, grote branden) • Aan het eind relativeert de dans die angst of moedigt aan om het leven te vieren, want (de dood werpt zijn masker af, wordt afgestraft en) de eindstemming is vol vitaliteit / vrolijkheid en genot 		1 1
<p>7 maximumscore 3</p> <ul style="list-style-type: none"> • De bewegingen zijn vrolijk / aanstekelijk / energiek / in hoog tempo uitgevoerd • De bewegingen zijn acrobatisch en/of met veel sprongen • De dans is burlesk of de narren tonen zelfspot door opzettelijk geklungel 		1 1 1
<p>8 maximumscore 2 Het antwoord moet de volgende strekking hebben:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Op de afbeelding wordt de mens (in de persoon van een koning) weergegeven in vier verschillende posities: hij kan hoog stijgen (bovenste positie) maar ook diep vallen, afhankelijk van Fortuna die het rad laat draaien • Opvatting: In de middeleeuwen werd uitgegaan van een goddelijke orde waarin alles was voorbestemd. Je kon nauwelijks invloed uitoefenen op je eigen positie / welzijn 		1 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

9 maximumscore 3

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben (drie van de volgende):

- Er wordt *vrolijkheid* uitgedrukt in huppelpassen / sprongen en/of bewegingen in hoog tempo / met veel energie en/of in ronddraaien / zwieren / elkaar omduwen.
- Er wordt *lust/liefde/verliefdheid* uitgedrukt doordat de dansers naar elkaar toe bewegen en duetten dansen en van partner wisselen en/of elkaar optillen en/of omhelzen.
- Er wordt *twijfel* uitgedrukt door gebaren als schouderophalen of het vragend opheffen van handen en/of door partnerwisselingen.
- Er wordt *dronkenschap* uitgedrukt doordat de dansers elkaar omduwen en/of van de tafel rollen.

per juist antwoord

1

10 maximumscore 3

drie van de volgende:

- De dans is aards: er is veel contact met de vloer / dansers rollen en schuiven over de grond.
- Er zijn veel draaibewegingen en/of spiraalvormen en het bovenlichaam vertoont daarbij allerlei kronkels en bochten.
- Er worden ook alledaagse bewegingen (zoals lopen, zitten) gebruikt.
- De dans ziet er vrij en losjes uit.

per juist antwoord

1

11 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Volgens de moderne opvatting zijn dans en muziek autonome kunsten, die zelfstandige onderdelen van de voorstelling vormen. Dat impliceert dat een choreograaf elk soort muziekcompositie kan kiezen en daar elk soort dans naast kan zetten, ook als deze ‘botsen’, waardoor een nieuw ‘verhaal’ of een nieuw spanningsveld kan ontstaan 1
- Bij de klassieke balletten werden de muziek en de dans tegelijkertijd en/of in wisselwerking met elkaar gecreëerd en/of de muziek werd speciaal voor het ballet gecomponeerd. Muziek en dans zijn daar geïntegreerd en/of versterken elkaar en/of sluiten naadloos op elkaar aan 1

Vraag	Antwoord	Scores
12	maximumscore 2 De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:	
	<ul style="list-style-type: none"> • muziek: De teksten van een middeleeuws handschrift worden uitgevoerd door een popgroep, die naast hun popinstrumentarium gebruikt maakt van een soort middeleeuwse muziekinstrumenten (zoals draailier, schalmei en kromhoorn), gecombineerd met een symfonieorkest en een groot koor, of: De muziek is een mengeling van pop, met een duidelijke beat en middeleeuwse kenmerken zoals parallelle meerstemmigheid en/of ostinaat ritme. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • toneelbeeld: De bandleden dragen exotische/historische kostuums maar hebben een hedendaagse 'fantasy' punk/gothic haardracht (met een soort duivelshorens); de koorleden zijn als middeleeuwse monniken gekleed, of: De manier van uitvoeren doet denken aan middeleeuwse wagenspelen, maar er is een modern 'showelement' toegevoegd met lichteffecten. 	1

Blok 2 De macht van het geld

- 13 maximumscore 1**
Het antwoord moet de volgende strekking hebben:
Persoonlijke rijkdom was in de zeventiende eeuw de belangrijkste voorwaarde om deel uit te kunnen maken van de elite. Deze elite maakte de dienst uit in de diverse vormen van bestuur. Daarom vielen rijkdom, een hoge maatschappelijke positie en macht veelal samen.
- 14 maximumscore 1**
Het antwoord moet de volgende strekking hebben:
De nieuwe rijken konden niet terugvallen op reeds verworven bezit. Als ze hun status wilden etaleren, dan moesten ze eigentijdse kunstenaars opdracht geven om die status in architectuur, schilderkunst en kunstnijverheid tot uitdrukking te brengen.
- 15 maximumscore 2**
- Een portret brengt direct de status of positie van de geportretteerde in beeld 1
  - De schilder benadrukt hier de kostbare stoffen van de kostuums die het echtpaar draagt en toont daarmee het succes van deze handelaar in stoffen, of: hij toont het geluk van een voorbeeldig burgerlijk huwelijk door de blik van de man, de roos die de vrouw plukt en/of haar hand in de zijne 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

16 maximumscore 3

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- afbeelding 4: Het maatschappelijk succes van deze personen blijkt uit hun officiersfunctie in de schutterij. Deze eervolle bijbaan was voorbehouden aan een kleine groep invloedrijke welgestelde stadsbewoners. Het succes wordt verbeeld door middel van de trotse, zelfbewuste houding en/of het rijke kostuum van hun functie 1
- afbeelding 5: Het familieportret getuigt van grote welstand en daarmee van maatschappelijk succes. Dit wordt verbeeld door iedereen van top tot teen te portretteren en/of in rijke, luxueuze kleding en/of door hen in de entourage van een enorm landgoed te plaatsen 1
- afbeelding 6: Het maatschappelijk succes van Michiel de Ruyter heeft betrekking op zijn bijzondere positie als geslaagd opperbevelhebber van de Nederlandse vloot. Zijn succes wordt hier verbeeld door hem te eren als een groot zeeman in kleding met gouden knopen / ambtsketen en/of de (hemel)globe en/of de commandostaf en/of de navigatie-instrumenten en/of zijn vlaggenschip op de achtergrond 1

17 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Een rijke levensstijl kan worden uitgedragen door overdadige (pronk)stillevens met kostbare voorwerpen.
- Eruditie of geletterdheid kan worden getoond door het bezit van historiestukken en/of bijbelse/mythologische voorstellingen en/of italianiserende landschappen.
- Vanitasstillevens en/of genrestukken zijn moralistisch en kunnen verwijzen naar wijsheid of deugdzaamheid.
- Zeestukken kunnen een beeld oproepen van nationale trots en/of heldhaftigheid.

per juist antwoord 1

18 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Schilderijen waren er in overvloed en ze waren overal te krijgen. Veel werk was matig tot slecht van kwaliteit en heel goedkoop. Het bezit van schilderijen leidde dus niet per definitie tot meer status. (Dat ging alleen op als je werk bezat van kundig geachte schilders.)

Vraag	Antwoord	Scores
19	<p>maximumscore 4</p> <p>De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Realisme: De volkse en wat boerse figuur links staat voor de opvatting dat de schilderkunst zich inhoudelijk moet richten op de alledaagse werkelijkheid, bij voorkeur die van de ‘lagere klasse’ • De vormgeving van het realisme sluit daarbij aan: de dikke kwast en het klunzige palet staan voor de directe en onopgesmukte weergave van de werkelijkheid en/of duiden op een grove schilderwijze • Idealisme: De sierlijke, naakte en bebrilde figuur rechts die oogt als een antieke held, staat voor de opvatting dat de schilderkunst zich inhoudelijk moet bezig houden met verheven en grootse onderwerpen, bij voorkeur onderwerpen die aansluiten bij een literaire / klassieke / intellectuele traditie • Ook de vormgeving van het idealisme is bepaald door de traditie: een ‘verantwoord’ schilderspalet en/of de schildersstok verwijzen naar de verfijnde academische stijl van de classicistische schilder 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
20	<p>maximumscore 1</p> <p>Het antwoord moet de volgende strekking hebben (één van de volgende):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Een dergelijk schilderij brak met de traditie dat kunstenaars zich met verheven onderwerpen moesten bezighouden. In plaats daarvan gaf Millet aandacht en waardigheid aan een sociaal ‘lage klasse’. Die zou daar misschien een zekere status aan kunnen ontleen en haar maatschappelijke positie willen verbeteren, ten koste van de ‘hogere klasse’ (in een tijd waarin revolutie dreigde). – Een dergelijk werk werd als een bedreiging gezien omdat het afbeelden van een landarbeider niet anders kan worden opgevat als het einde van de goede smaak en de opvoedkundige rol van de schilderkunst. 	
21	<p>maximumscore 1</p> <p>Het antwoord moet de volgende strekking hebben.</p> <p>Het publiek wilde bevestigd worden in zijn smaak en dat betekende destijds dat schilderkunst synoniem was met geïdealiseerde schoonheid: kunst moest behagen. Kunst die niet aansloot bij deze opvatting werd niet begrepen.</p>	
22	<p>maximumscore 1</p> <p>Het antwoord moet de volgende strekking hebben:</p> <p>Europa is de ‘oude wereld’ met een hooggewaardeerde culturele traditie. Door in Europese kunst te investeren tonen de Amerikanen hun verbondenheid met deze traditie en/of met het werelddeel waar ze oorspronkelijk vandaan komen.</p>	

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

23 maximumscore 2

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Omdat deze expositie met onder meer een kop van bloed, doorgezaagde dieren, seksuele onderdelen op een oude matras, kon worden geïnterpreteerd als pure sensatie in plaats van kunst. Saatchi wist dus dat er veel commotie zou ontstaan, veel aandacht in de pers en een grote publieke belangstelling: een expositie als reclamestunt van een reclamemaker.

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1

24 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

De kern is dat de tentoonstelling de vraag stelt naar de plaats en positie van kunst binnen de hedendaagse cultuur (wat is kunst en waarom?). Zoals al eerder in de twintigste eeuw de grenzen van het kunstbegrip werden opgerekt, gebeurt dat nu opnieuw en wel op een nieuwe en overtuigende wijze.

25 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De expositie stelt de scheidslijn tussen ‘hoge’ en ‘lage’ kunst aan de orde zoals dat ook in andere disciplines in deze tijd gebeurde.
- De expositie kent geen duidelijke discipline en/of afbakening. In de beeldende kunst van de late twintigste eeuw bestaan allerlei disciplines door elkaar en naast elkaar, zo ook op de expositie.
- De tentoonstelling toont sensationele en zelfs provocerende kunst. Dit past in het klimaat van de late twintigste eeuw omdat ook deze tijd gekenmerkt wordt door sensatiezucht.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

26 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben.

wel aanvaardbaar (één van de volgende):

- omdat Saatchi in eerste instantie geld uitgeeft aan jonge onbekende kunstenaars. Dat hij er vervolgens in slaagt om deze kunstenaars een grote bekendheid te geven, zodat hun werk in waarde stijgt, is hem niet kwalijk te nemen. Wat er in de markt gebeurt, gebeurt op basis van wederzijdse instemming.
- Saatchi's handelwijze is van alle tijden. Hij laat haarfijn zien dat bij het kunstbedrijf, net als in het verleden, niet alleen de esthetische kwaliteit een rol speelt, maar dat ook andere aspecten als status, pr, en geld evenzeer een belangrijke rol spelen.

of:

niet aanvaardbaar (één van de volgende):

- omdat Saatchi kunst degradeert tot niet meer dan handelswaar. In zijn positie en met zijn geld kan hij zodanig sturend optreden dat de aandacht die hij voor het kunstwerk weet te genereren doorslaggevend wordt voor het succes. Daarbij geldt dat niet altijd de artistieke waarde bepalend zal zijn voor wat er met het kunstwerk gebeurt, maar de buitenissigheid ervan en de kans daarmee te scoren.
- Saatchi's handelwijze werkt eenzijdigheid in de hand. De enorme aandacht die hij voor bepaalde kunst genereert gaat ten koste van andere kunstrichtingen. Een beperkt kunstaanbod is het resultaat.

Blok 3 De macht van propaganda en satire

---

27 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Het is te vergelijken omdat ook hier spel of drama wordt gebruikt om (nu via film) een ideologie te verspreiden: grote groepen ongeletterden moeten worden overtuigd door middel van levendige, aansprekende voorstellingen.

Vraag	Antwoord	Scores
<p>28 maximumscore 4</p>	<p>Film was een effectief propagandamiddel door (vier van de volgende):</p> <ul style="list-style-type: none"> – de grote werkelijkheidsillusie, die ervoor zorgde dat het gebodene als waar werd ervaren. – Dit medium kon grote groepen tegelijkertijd bedienen: propaganda werkt beter wanneer er sprake is van een collectieve ervaring. – Je kunt de betekenis van een film manipuleren door (onder meer) montage. – De combinatie van bewegend beeld, tekst, spel en muziek in één medium prent de boodschap beter in het hoofd van de toeschouwer. – Film was gemakkelijk te kopiëren en kon daardoor op verschillende locaties tegelijk vertoond worden. – Film was gemakkelijk te vervoeren, waardoor ook afgelegen gebieden bereikt konden worden. <p>per juist antwoord</p>	<p>1</p>
<p>29 maximumscore 1</p>	<p>Omdat de filmmaker met het kiezen van de beeldvolgorde (montage is het achter elkaar zetten van verschillende beelden) de betekenis van de beelden kan manipuleren en zo, via die beelden, een verhaal kan vertellen.</p>	
<p>30 maximumscore 2</p>	<p>De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beelden van een lauwerkrans en/of een mechanische pauw worden afgewisseld met shots van Kerensky. Deze montage beoogt een Kuleshov-effect: de beschouwer moet de (op zichzelf losstaande beelden) met elkaar in verband brengen • Kerensky lijkt daardoor een eerzuchtige marionet. Daarmee wordt gelegitimeerd dat hij is afgezet door de communisten en dat kan als propaganda (van Eisenstein voor het communisme) worden opgevat 	<p>1 1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
<p>31 maximumscore 2</p>	<p>twee van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Realisme is direct herkenbaar: een regime kan daardoor de voorstelling eenvoudig controleren op allerlei (gewenste of ongewenste) kenmerken. – Realisme leent zich goed voor het verheerlijken of vereren van de leiders van dit soort regimes (met abstractere vormen van kunst kan dat niet). – Realisme is laagdrempelig: het regime heeft er belang bij dat de boodschap door iedereen / het volk begrepen wordt. – Het realisme is (in de twintigste eeuw) een behoudende stijl: dat is veilig voor zulke regimes want vernieuwende kunst leidt gemakkelijk tot onrust en verzet (en vernieuwende kunstenaars krijgen nu geen kans). <p>per juist antwoord</p>	<p>1</p>
<p>32 maximumscore 2</p>	<p>Het antwoord moet de volgende strekking hebben: De Griekse beelden refereren aan het universele klassieke schoonheidsideaal. Riefenstahl gebruikt ze als openingsscène en benadrukt daarmee de uiterlijke schoonheid van de Olympische sporters maar vooral van het blanke 'Arische ras' met zijn fysieke superioriteit, dat in de nazi-ideologie werd verheerlijkt.</p> <p>Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven</p>	<p>1</p>
<p>33 maximumscore 2</p>	<p>Antwoorden moeten de volgende strekking hebben:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Argument vóór deze visie: Riefenstahl is weliswaar schepper van het werk, maar zodra de film er eenmaal is, is het een autonoom product. Iedereen kan en mag er dan mee doen wat hij of zij wil zonder dat de maker er invloed op kan of moet hebben • Argument tegen deze visie: Riefenstahl moet, gezien haar wijze van filmen en haar montage een heel goed beeld gehad hebben hoe de film gebruikt zou kunnen worden. Ze heeft de nazi's voorzien van een efficiënt propagandamiddel en kan dus niet beweren dat zij geen bijdrage aan het nazisme heeft geleverd. 	<p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

34 maximumscore 3

- Het idioom van propagandafilms en/of de middelen waarmee propaganda wordt gemaakt worden hier bespot 1
- drie van de volgende voorbeelden:
  - De personages marcheren overdreven
  - op gebrulde commando's
  - onder begeleiding van marsmuziek.
  - Tekens (hakenkruis) en/of leidersportret (Hitler) van de propaganda zijn in alle mogelijke voorwerpen verwerkt.
  - De muzikanten zijn stereotypische figuren (een Japanner, een Italiaan en een uit zijn krachten gegroeide Duitser) die de vijand voorstellen die de 'good guy' Donald (Amerikaans icoon) dwangarbeid laten verrichten.
  - Dappere Donald Duck houdt op een geestige manier stand ondanks schaarse voedingsmiddelen en/of onmogelijke werkdruk.

Indien drie juiste voorbeelden zijn gegeven 2
 Indien twee juiste voorbeelden zijn gegeven 1
 Indien minder dan twee juiste voorbeelden zijn gegeven 0

35 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- *Der Fuehrer's Face* heeft de vorm van een animatiefilm en is inhoudelijk een geestige maar ook wrange film over een zwaar thema: het publiek was zich terdege bewust van de ernst van de wereldoorlog en de macht van het nazisme 1
- *Koefnoen* heeft de vorm van een (door personen gespeelde) persiflage die inhoudelijk vooral luchtig en/of oppervlakkig is: bekende politici worden 'jumpstylen' opgevoerd (nadat zij onderzocht hebben wat het volk beweegt). Daarmee relativeer je hun belang, maar zij worden nergens inhoudelijk of zwaar aangevallen of serieus bekritiseerd 1

36 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Deze machthebbers zien zichzelf als de hoeders van de moraal en/of de beschaving en willen geen onrust, maar een stabiele samenleving: als kunstenaars zich vrijelijk kunnen uiten kan dat leiden tot kunst die de stabiliteit in een samenleving in gevaar brengt.

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste tien kandidaten per school in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 14 april naar Cito.

6 Bronvermeldingen

- afbeelding 1 Nar, gravure 1638
- afbeelding 2 Carmina Burana, Rad van Fortuin
- afbeelding 3 Bartholomeus van der Helst, 1654
- afbeelding 4 Frans Hals, 1627.
- afbeelding 5 Pieter van Anraedt, 1656. Olieverf
- afbeelding 6 Ferdinand Bol, *Michiel* 1667
- afbeelding 7 Honoré Daumier, 1855
- afbeelding 8 Jean-Francois Millet, 1862
- afbeelding 9 Marc Quinn, 1991
- afbeelding 10 Damien Hirst, 1994.
- afbeelding 11 Sarah Lucas, 1994
- afbeelding 12 Lev Kuleshov
- afbeelding 13 Stalin omringd door kinderen
- afbeelding 14 Hitler
-
- audiofragment 1 *Dialogus* uit Clemencic Consort: *La fête de l'âne*, Harmonia Mundi
HMT 7901036
-
- tekst 5 Kees Zandvliet, *De 250 rijksten van de Gouden Eeuw*, Rijksmuseum. Amsterdam 2006
- tekst 6 Lucette ter Borg, *Scheer je weg, moraalridder*. De Volkskrant, 26 september 1997
- tekst 7 Gebaseerd op: David Gillespie, *Early soviet cinema* en Jan Jaap Kuiper, *Russische filmmakers in het vacuum der vrijheid*
Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Kuleshov_Effec, geraadpleegd op 22 november 2007
-
- videofragment 1 Quem queritis
- videofragment 2 *Narrendans*, 2006, choreografie: Karel Vandeweghe
- videofragment 3 *Bagatellen*, choreografie: Ed Wubbe, Scapino Ballet Rotterdam,
muziek: Clemencic Consort, datum: 4 oktober 1987, Stadsschouwburg Amsterdam
- videofragment 4 *Lingus Mendax*, Corvus Corax: *Cantus Buranus*, Roadrunner records RR 0931-9
- videofragment 5 Titanic
- videofragment 6 Sergei Eisenstein
- videofragment 7 Leni Riefenstahl
- videofragment 8 Walt Disney
- videofragment 9 Koefnoen, 2006